

Základní geografické charakteristiky ČR.
Administrativní členění ČR.
Sídlní struktura ČR.

Základní geografické charakteristiky ČR

- ČR je vnitrozemským státem, ležícím uprostřed mírného pásu severní polokoule ve střední části Evropy.
- Nejkratší vzdálenost od moře: **Šluknov – Štětínský záliv Baltského moře – 326 km**
- Rozloha – 78 866 km² (21. v Evropě)
- Počet obyvatel: **10 526 685** (k 30. 9. 2010, 14. v Evropě)
- Hustota zalidnění – 133 obyv. na km²
- Státní hranice: Polsko (762 km), **SRN (810 km)**, Rakousko (466 km) a Slovensko (252 km).

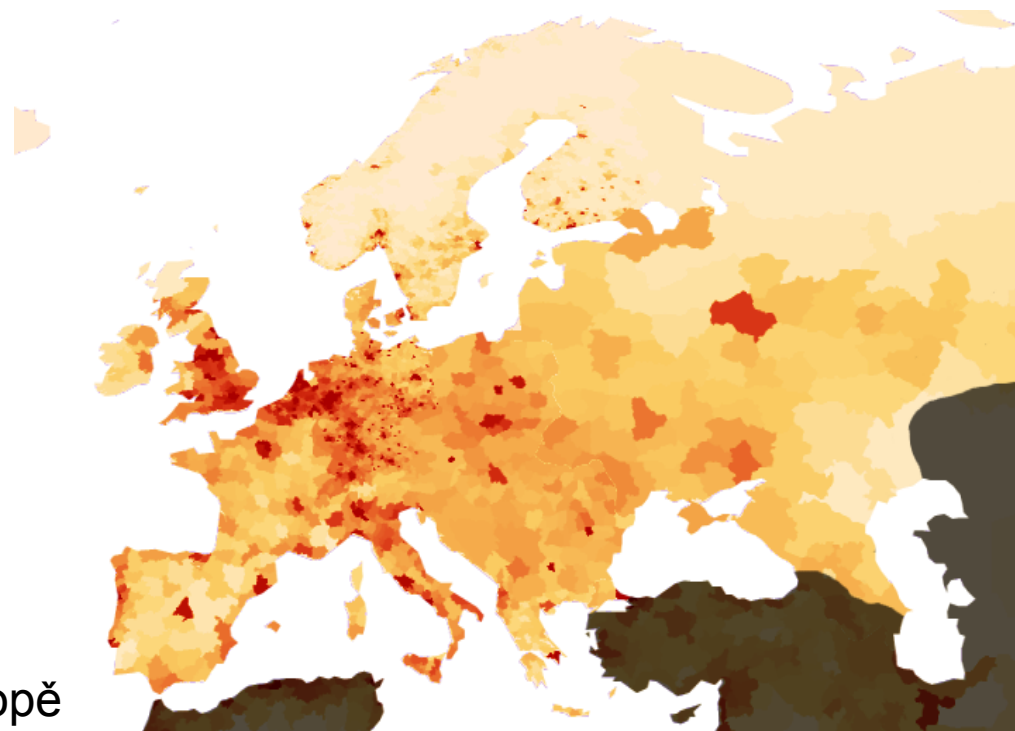

Poloha z hlediska SEG:

- „srdce“ Evropy
- Bufer – nárazník (V x Z dělení světa)
- Modrý banán (SZ Anglie – Milán) (Berlín – ČR – Budapešť),
- Tranzitní poloha (V – Z, S – J)

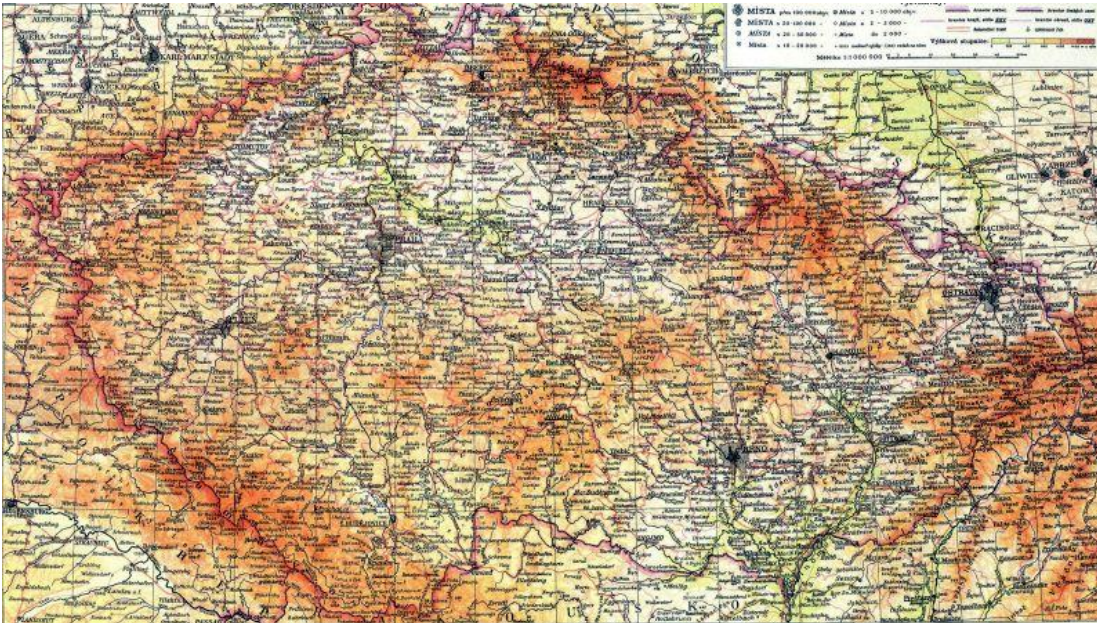
„Blue banana“

Hustota zalidnění v Evropě

Poloha krajních bodů

- mezní souřadnice: S -> J = 278 km,
Z -> V = 493 km

Jižní - $48^{\circ} 33' \text{ s. š.}$
(Vyšší Brod)
Severní - $51^{\circ} 03' \text{ s. š.}$
(Lobendava)
Západní - $12^{\circ} 05' \text{ v. d.}$
(Krásná)
Východní - $18^{\circ} 51' \text{ v. d.}$
(Hřčava)

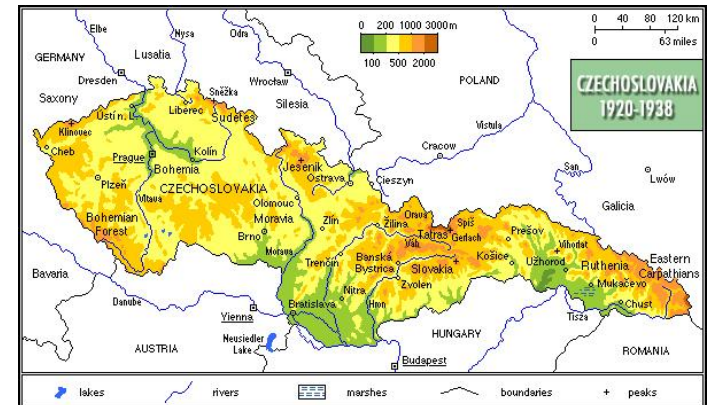
Územím ČR prochází hlavní evropské rozvodí oddělující povodí Severního, Baltského a Černého moře.

Střecha Evropy - Klepý

Historie ČR

- 28. říjen 1918 – vznik Československa (předtím R-U)
- 1939 – Mnichovská dohoda (dočasný zánik Čs., vyhlášen Protektorát Čechy a Morava)
- 1945 – Čs. obnoveno , bez Podkarpatské Rusi
- 1969 – Čs. přeměněno na 2 federativní republiky (Česká socialistická republika a Slovenská socialistická republika)
- listopad 1989 – změna režimu
- vznik České republiky – 1. 1. 1993 (rozdělení ČSFR – zánik Čs.)

- 12. 3. 1999 – vstup do NATO
- 1. 5. 2004 – vstup do EU

ČR vs. EU (1)

- 1978 – ČSSR uzavřela s Evropským společenstvím uhlí a oceli (ESUO) na půdě GATT (Všeobecná dohoda o clech a obchodu) tzv. **autolimitační sektorové ujednání pro obchod s hutnickými výrobky**
- 1982 – **bilaterální textilní dohoda** mezi ČSSR a EHS
- 1988 – Evropské společenství a ČSSR navázaly **diplomatické vztahy**. Podepsána **Dohoda o obchodu průmyslovými výrobky mezi ČSSR a EHS**
- 1989 – vzhledem k změnám způsobeným v Československu událostmi listopadu 1989 pozbyla uzavřená dohoda platnost po 1 roce a byla nahrazena novou dohodou, která posunula bilaterální vztahy mezi Československem a EHS na vyšší úroveň.
- 1990 – novým smluvním dokumentem se stala **Dohoda mezi ČSFR a EHS a Evropským společenstvím pro atomovou energii o obchodu, obchodní a hospodářské spolupráci**, tzv. kooperační dohoda.
- 1991 – podpis **Evropské dohody o přidružení ČSFR, Maďarska a Polska k Evropským společenstvím**
- 1993 – přijata nová **Evropská dohoda zakládající přidružení mezi ČR a ES**

ČR vs. EU (2)

- 1996 – ČR oficiálně požádala o členství v EU
- 1997 – Evropská rada rozhodla o oficiálním **pozvání** kandidátských států **ke vstupu do EU**
- 1998 – **zahájila EU jednání s ČR** o jejich vstupu do EU
- Hlavní část přístupových jednání představoval tzv. **screening**, analytické srovnávání legislativy kandidátských zemí s evropským právem
- Pro potřeby screeningu bylo aquis rozděleno dle oblastí do **31 kapitol**
- 2003 – podepsána **Smlouva o přistoupení**.
- 2003 – občané ČR rozhodli o přistoupení ČR do EU v **referendu** poměrem 77,33 % kladných hlasů vůči 22,67 % odpůrcům členství. Volební účast dosáhla 55,21 %.
- **1. května 2004** vstoupila Smlouva o přistoupení v platnost. **Česká republika se stala plnoprávným členem Evropské unie.**

Vývoj administrativního členění ČR (1)

- Do r. 1848 – **patrimoní správa**
 - Zákl. jednotka – patrimonium (panství), dále města, církevní majetek – územně nesouvisející části
 - V Čechách – 1421 samostatných panství, statků a měst; 6 066 katastrálních (berních) obcí
 - 24 krajů – Čechy 16, Morava 6, Slezsko 2 – v čele hejtman
 - Země – Čechy, Morava, Slezsko
- **Reforma 1948**
- A) Obec
 - Místní (politické) obce – vymezeny na základě katastrálních obcí
 - Volená správa – obecní výbor a představenstvo – zastoupení státní moci + vlastní záležitosti
 - 11 925 obcí

Vývoj administrativního členění ČR (2)

- B) Okres
 - Zcela nové
 - 112 okresů (okresní hejtmanství) – Čechy 80, Morava 25, Slezsko 7
 - Soudní okresy – 310 (Čechy 210, Morava 78, Slezsko 22)
 - Reforma 1855 – správní okresy sloučeny se soudními
- C) Kraj
 - 1850–1855: 10 krajů + Praha - v čele krajské vlády (příliš velké)
 - 1855–1867: 19 krajů + Praha (Čechy 13, Morava 6, Slezsko 0) – zrušeny 1867 bez náhrady
- D) Země
 - Tradiční článek územní správy v Předlitavsku
 - Samosprávné
 - Země moravská a slezská sloučeny

Vývoj administrativního členění ČR (3)

- **Reforma 1867**

- Okresy – soudnictví trvale odděleno od státní správy
- Soudní okresy zůstaly územní jednotkou jen moci soudní (328 okresů)
- Vzniklo 126 politických (správních) okresů – okresní hejtmanství, samosprávné

- Počet okresů se zvyšoval (migrace obyvatelstva). V roce 1918 – 141 okresů
- Kraje zrušeny
- Země moravská a slezská rozděleny – do roku 1927

- **1918: Československo**

- Rakouský systém územní veřejné správy převzat beze změn
- Obce: 11 435, soudní okresy: 328, politické okresy: 141, země
- Snahy o reformu – 1920 – župní zákon
 - Důvody – země příliš velké, snaha o sjednocení systému správy se Slovenskem
 - Země měly být zrušeny
 - Politická správa přenesena do soudních okresů
 - Model – obce – soudní a politické okresy – župy
 - Neujalo se, 1927 župní zákon anulován
- Zůstal model: obec – politický okres – země - stát

Vývoj administrativního členění ČR (4)

- 1927 – Země moravskoslezská
- Změny 1938 – 1945 – prohlášeny za právně neplatné
- **Reforma 1948**
 - Národní výbory (místní, okresní, krajské)
 - Zrušeny země a soudní okresy – obvody soudů ztotožněny s politickými okresy
 - Obce: 10 871, politické okresy: 179, kraje: 13 + Praha
- **Reforma 1960**
 - Centralizace moci
 - Obce – pokračuje slučování (1961: 8726 obcí), okresy 76, Kraje 7 + Praha
- **1990**
 - Zrušeny národní výbory, vznik obcí
 - Volby do obecních zastupitelstev (každé 4 roky)
 - Model: obec – okres – kraj (velký)

Současné administrativní členění ČR

Jednotka	Počet	Úřad
Kraj	14	Krajský úřad
Okres	77	---
Obec s rozšířenou působností	204	Obecní úřad (městský úřad)
Pověřená obec	384	Pověřený obecní úřad
Obec	6 250	Obecní úřad

Statistická jednotka		počet v ČR (CZ-NUTS)
zkratka	český ekvivalent	
NUTS 0	stát	1
NUTS 1	území	1
NUTS 2	region	8
NUTS 3	kraj	14
NUTS 4 (LAU 1)	okres	77
NUTS 5 (LAU 2)	obec	6 250

NUTS / LAU

- **NUTS** neboli **Nomenklatura územních statistických jednotek**, (fr. *Nomenclature des Unites Territoriales Statistique*, aj. *Nomenclature of Units for Territorial Statistics*)
 - územní celky vytvořené pro statistické účely **Eurostatu** pro porovnání a analýzu ekonomických ukazatelů, statistické monitorování, přípravu, realizaci a hodnocení regionální politiky členských zemí EU.
- Normalizovaná klasifikace územních celků v České republice nese název **CZ-NUTS**.
- Vedle soustavy NUTS od roku 1990 existuje i soustava LAU – *Local Administrative Units* („Místní samosprávné jednotky“) – zahrnující obce a okresy. V současnosti tato soustava nahrazuje (a plně jim odpovídá) dřívější stupně NUTS 4 a NUTS 5.

statistická jednotka	nejvyšší počet obyvatel	nejnižší počet obyvatel
NUTS 1	7 000 000	3 000 000
NUTS 2	3 000 000	800 000
NUTS 3	800 000	150 000

NUTS 2

NUTS 3 - Administrativní dělení od r. 2000 (kraje ČR)

LAU 1

Správní obvody ORP

- kraje
- správní obvody
obcí s rozšířenou působností

Euroregiony

Cíle vytváření euroregionů:

- **odstraňování nerovností mezi regiony na obou stranách hranice. Spolupráce zasahuje do všech oblastí života občanů na kulturní, sociální, hospodářské a infrastrukturní úrovni**
- spolupráce v otázkách územního plánování a uspořádání
- zachování a zlepšování životního prostředí
- zvyšování životní úrovně obyvatel
- rozvoj a zlepšení infrastruktury přesahující hranice
- rozvoj spolupráce při likvidaci požárů a přírodních katastrof
- rozvoj turistiky a kultury
- zlepšování mezilidských vztahů.

EUROREGIONY V ČESKÉ REPUBLICE

CENTRUM PRO REGIONÁLNÍ ROZVOJ
ČESKÉ REPUBLIKY

únor 2003

Sídlní struktura ČR (1)

- Sídlní struktura ČR - jako dědictví několikasetletého historického vývoje osídlení českých zemí, je charakterizována určitými svébytnými rysy.
- Mezi hlavní z nich patří:
 - vysoký stupeň rozdrobenosti venkovských sídel,
 - relativně nízké zastoupení velkoměst,
 - významná role malých a středních měst.

Sídelní struktura ČR (2)

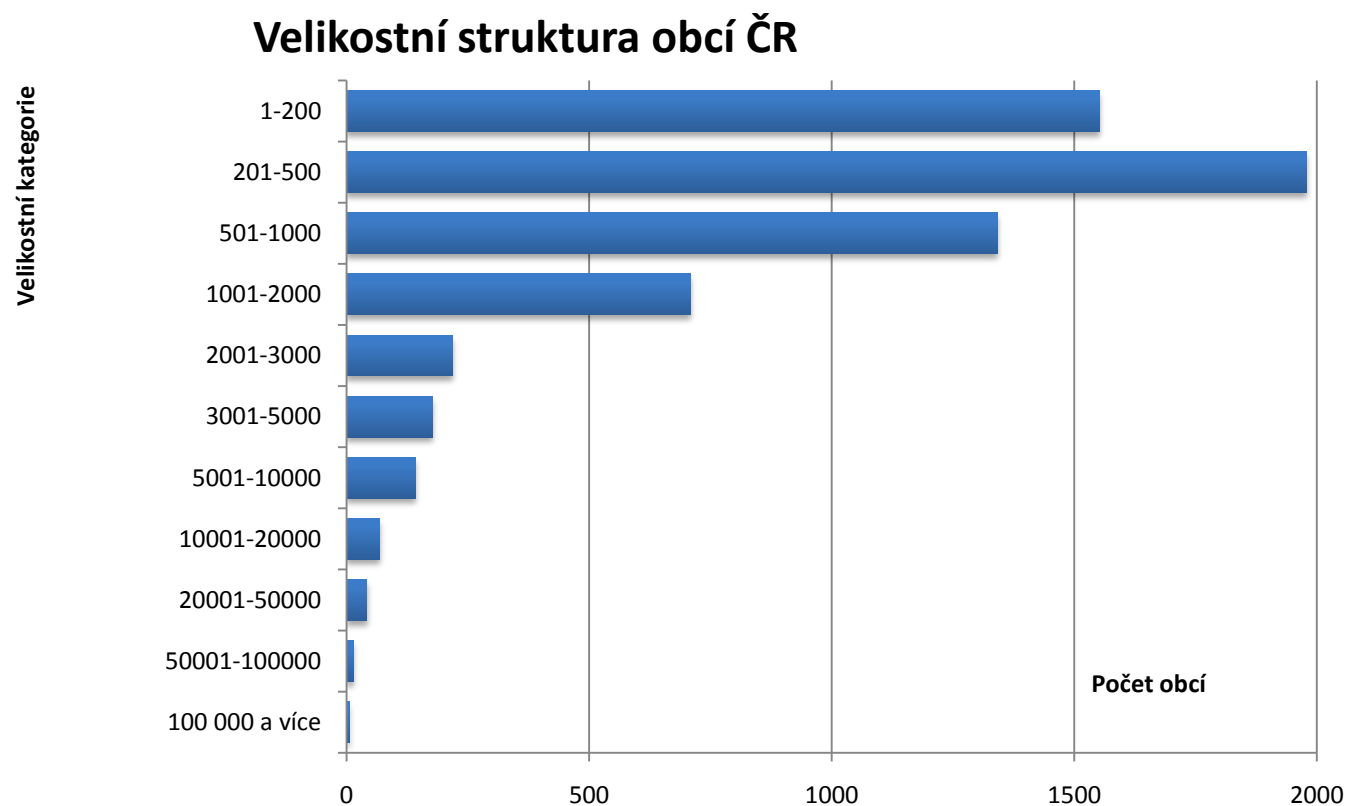
- Počet venkovských sídel v České republice, tj. vesnic, rozptýlených sídel, vísek a samot, se odhaduje na cca 40 tisíc, při průměrné vzdálenosti sídel okolo 1,5 km.
- Význam venkovských sídel v sídelní síti spočívá zejména v jejich plošném, v podstatě rovnoměrném rozložení (byť existují regionální rozdíly), na rozdíl od „bodových“ prvků – měst.
- Venkovská sídla jsou všude bezprostředně patrnou součástí české krajiny, jejíž kontinuální využívání (zemědělstvím a nyní ve vzrůstající míře i rekreací a cestovním ruchem) je s nimi spojeno.

Sídelní struktura ČR (3)

- Sídla ve vlastním smyslu (venkovská, městská, poloměstská, nadto různě specifická, např. s funkcí výrobní, dopravní, rekreační apod.) vytvářejí pro potřeby veřejné správy **obce**.
- Obec může zahrnovat jedno nebo více sídel.
- K 31. 12. 2010 existovalo v ČR 6 250 obcí, z nichž bylo 559 **měst** (v tom
- 24 statutární města) a 124 **městysů**.
- Venkovských obcí (tj. obcí bez dalšího označení) bylo 5 566, což představuje 89,1 % všech obcí (spolu s městysi 91,1 %), ale žilo v nich pouze 28,3 % obyvatel státu, spolu s městysi 29,7 %.
- Míra urbanizace českého osídlení dosahovala 70,3 %, počítáme-li městyse k venkovským obcím.
- Dalším z rysů sídelní struktury ČR je relativně nízký počet velkoměst v osídlení a s ním související – při celkově vysoké míře urbanizace – významné zastoupení malých a středních měst.
- ČR má kromě Prahy pouze dvě města s více než 300 i síci obyvateli (Brno a Ostrava) a dvě další města s více než 100 tisíci obyvateli (Plzeň, Olomouc).

Velikostní struktura obcí

- 6 250 obcí

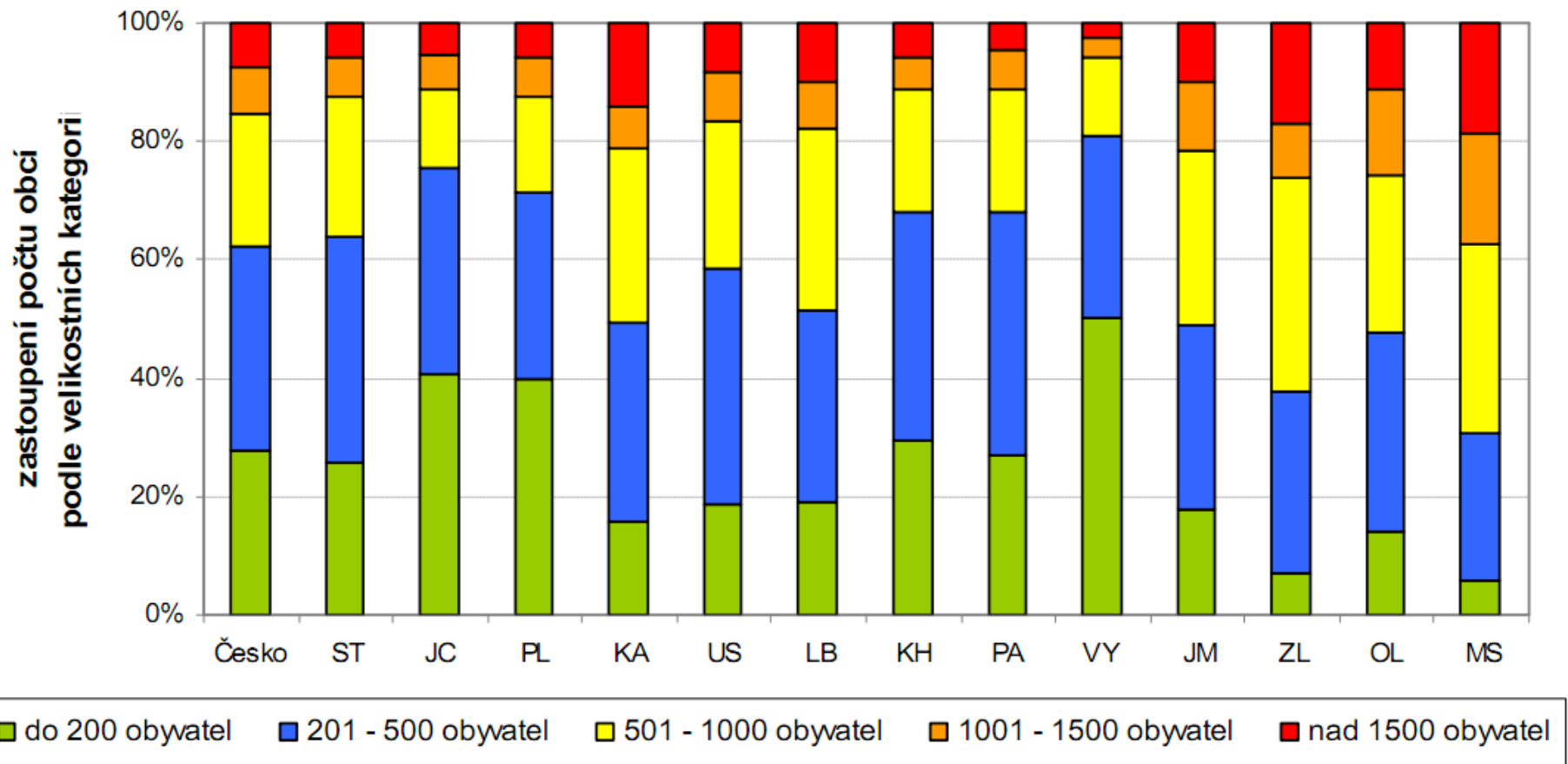

Pramen: Český statistický úřad, 2010.

Velikostní skladba měst

rozpětí počtu obyvatel	počet měst		počet obyvatel měst	
	abs.	podíl v %	abs.	podíl v %
1 000 000 a více	1	0,2	1 188 126	16,4
300 000 – 999 999	2	0,4	675 778	9,3
100 000 – 299 000	2	0,4	263 560	3,6
50 000 – 99 999	16	2,9	1 156 650	16
20 000 – 49 999	42	7,5	1 242 789	17,2
10 000 – 19 999	69	12,3	962 930	13,3
5 000 – 9 999	138	24,7	936 863	12,9
2 000 – 4 999	210	37,6	695 326	9,6
1 999 a méně	79	14,1	113 730	1,6
Česká republika celkem	559	100	7 235 752	100

Velikostní struktura venkovských obcí v Česku a v jednotlivých krajích

Vývoj osídlení - urbanizace x suburbanizace (1)

- Hlavním procesem určujícím aktuální vývojové změny v osídlení ČR je **změna vztahů měst**, zejména velkých měst a velkoměst, **k jejich zázemí**.
- Zatímco v poválečném období převládaly **dostředivé procesy** vedoucí k jednostrannému využívání příměstských území městy, v posledních 10–15 letech se prosazují trendy **odstředivých procesů**, šíření rozvojových aktivit a kapitálu **z jádrových měst do jejich zázemí** a upevňování pozice velkých měst jako jader informačních kontaktů a celospolečenských inovací.
- Tento proces, probíhající ve „starých“ členských zemích Evropské unie již od 70. let 20. století, relativně snižuje vypovídací význam ukazatele „fyzické“ koncentrace obyvatel do velkých měst.

Vývoj osídlení - urbanizace x suburbanizace (2)

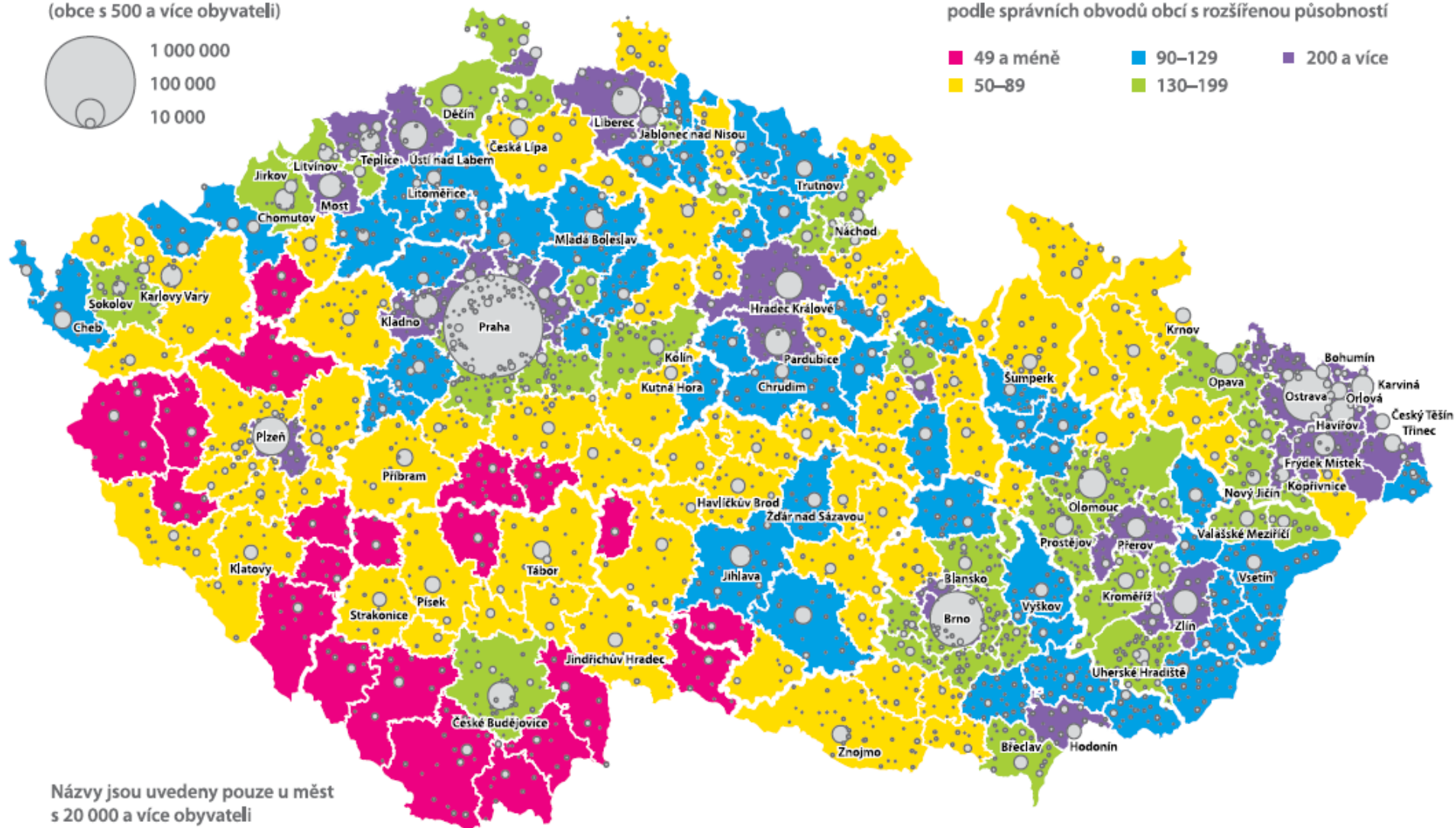
- Územní rozložení převládajících přírůstků resp. úbytků počtu obyvatel obcí v ČR je aktuálně ovlivňováno zejména těmito faktory:
 - procesem **suburbanizace**, kdy se dynamicky vyvíjejí obce v příměstských zónách velkých měst a velkoměst, zejména Prahy, přičemž vlastní jádrová města zpravidla zaznamenávají poklesy stavů bydlícího obyvatelstva,
 - aspektem **polohy** obcí vůči regionálním centrům osídlení; obce ležící v odlehlejších polohách obvykle zaznamenávají úbytek počtu obyvatel,
 - **věkovou strukturou** obyvatelstva; v oblastech s vyšším podílem mladších populačních ročníků (severní a severozápadní Čechy, východní Morava) se ve vývoji počtu obyvatel obcí významněji projevuje přirozený přírůstek a naopak obce v oblastech s vyšším indexem demografického stáří (např. část středních a východních Čech) vesměs vykazují zápornou populační bilanci
- Z výše uvedených tří hlavních faktorů přírůstků či úbytků obyvatel obcí, tedy aktuálního vývoje osídlení ČR, jsou první dva založeny na procesech migrace.

Osídlení v České republice

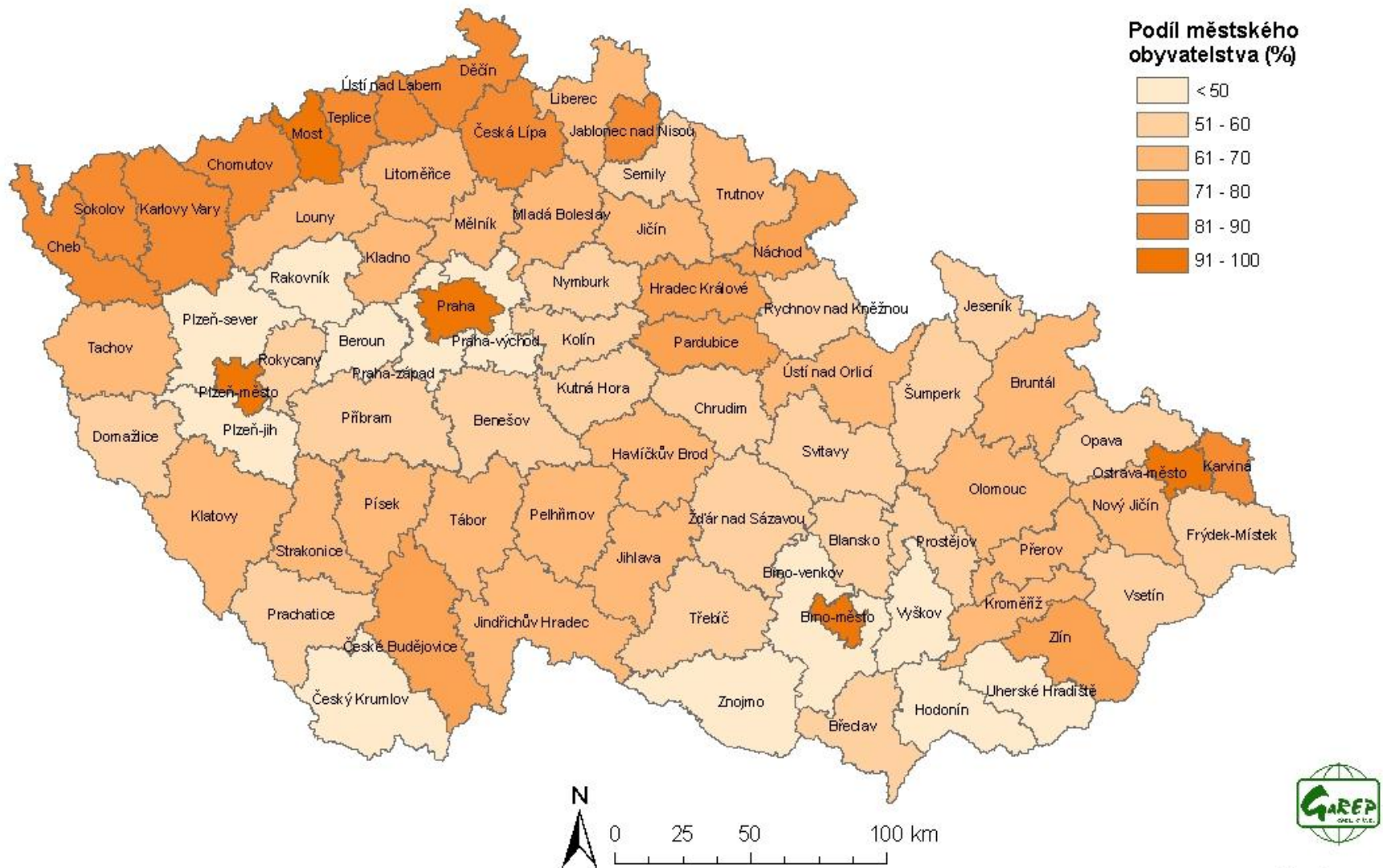
Počet obvatel v obci
(obce s 500 a více obyvateli)

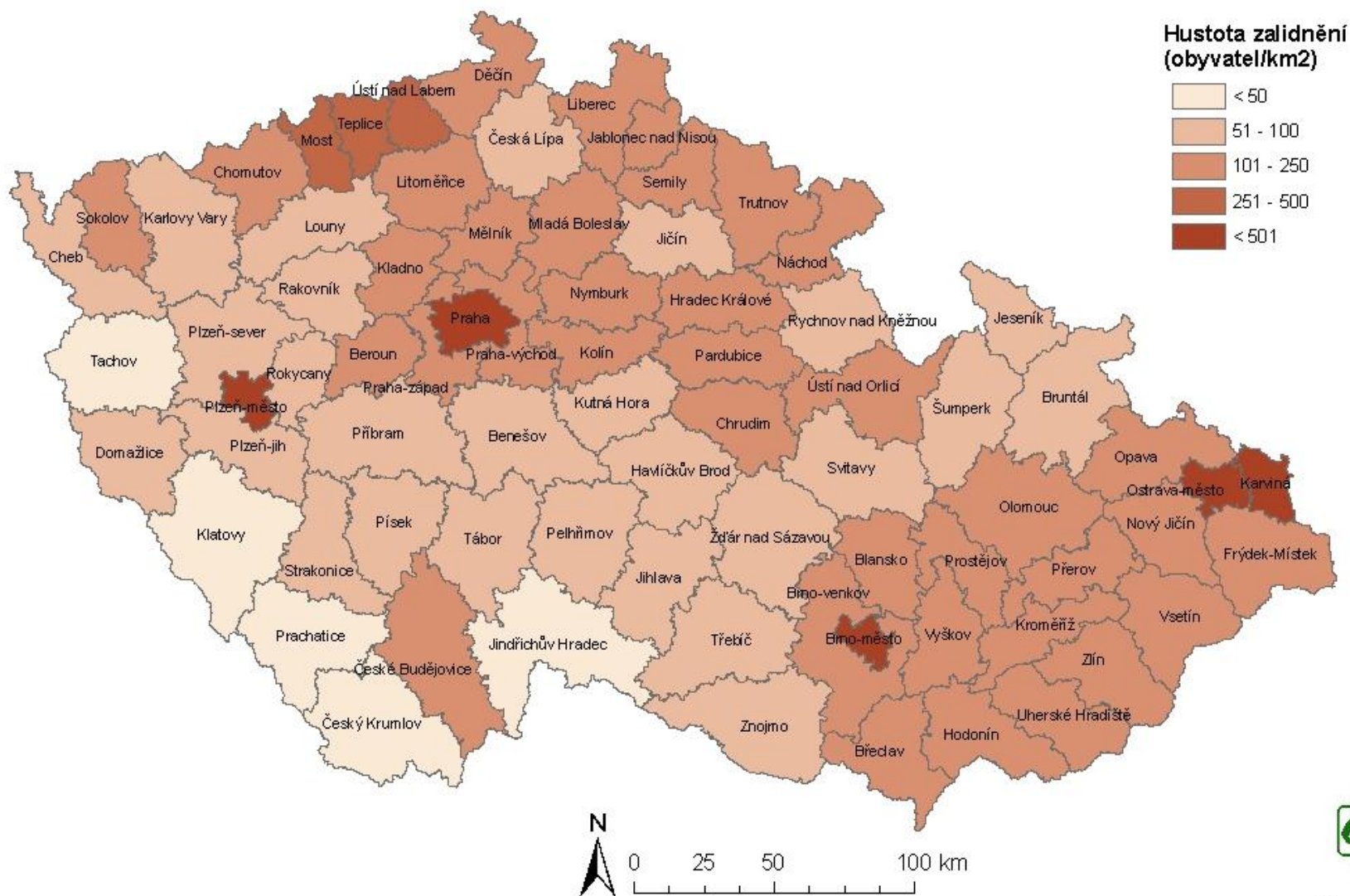
Počet obyvatel na km² v roce 2010
podle správních obvodů obcí s rozšířenou působností

PODÍL MĚSTSKÉHO OBYVATELSTVA V OKRESECH ČR V ROCE 2008

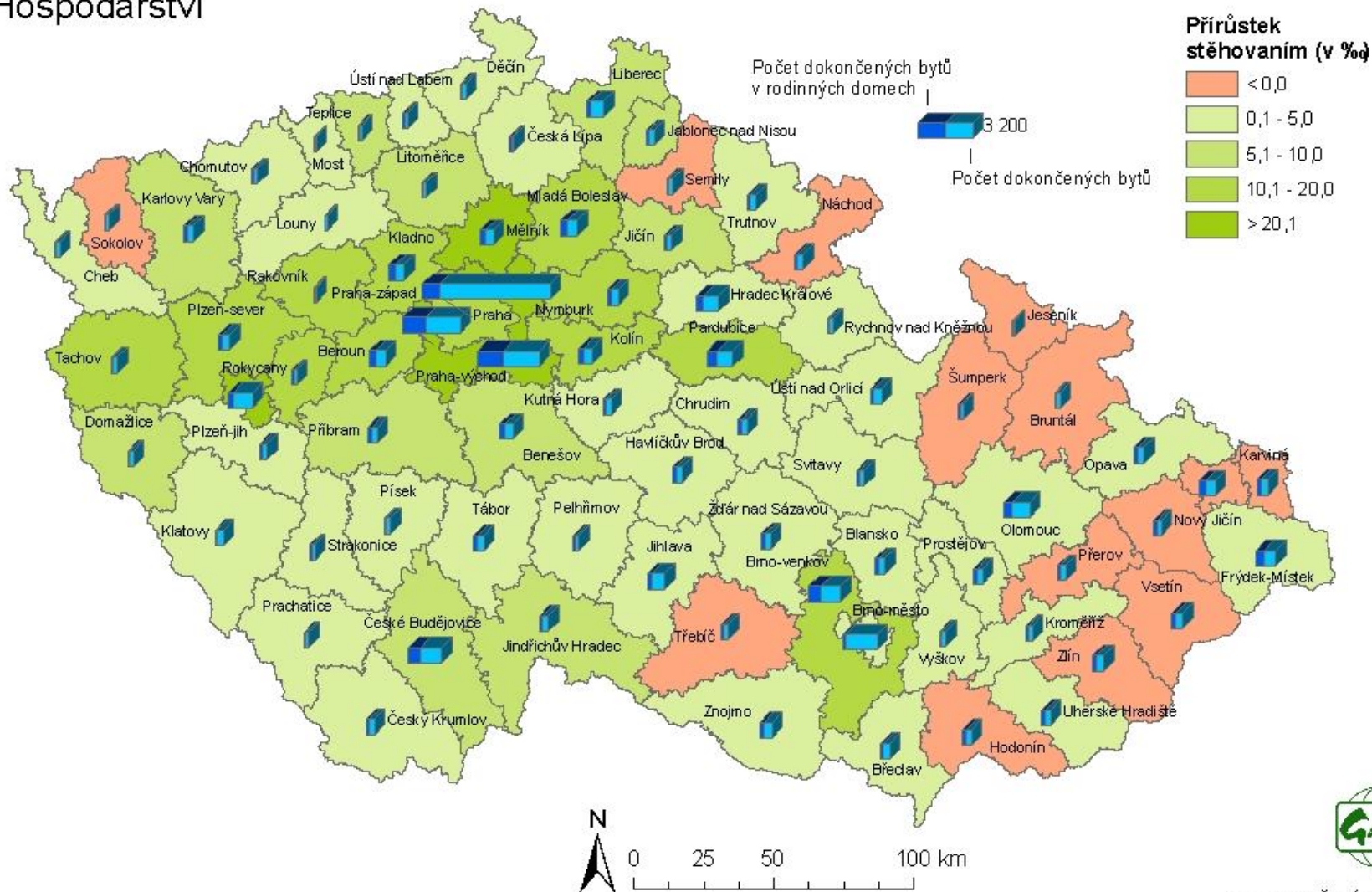

HUSTOTA ZALIDNĚNÍ V OKRESECH ČR V ROCE 2008

BYTOVÁ VÝSTAVBA V OKRESECH ČR V ROCE 2008

Hospodářství

Pramen: ČSÚ, 2009